



# Eğitim Kurumlarında İstenmeyen Davranışlar Sergileyen Öğrencilerin Tutum ve Davranış Kalıplarının Genel Özellikleri

**Ferah Eryılmaz**

Okul Öncesi Öğretmeni

evin\_84\_@hotmail.com, ORCID:0000-0009-8405-6531

## Özet

Zorba, fiziksel veya psikolojik olarak zayıf olduğu düşünölen bir kişiye gözdağı veren kişidir. Kurban, holiganlar tarafından zorbalığa uğrayan insanlardır.Zorba/kurbansa zaman zaman zorbalık yapan, zaman zaman kurban olan tarafta olan kişilerdir. Zorbalık farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bu nedenle literatürde birçok farklı sınıflandırma bulunmaktadır. Zorbalar genellikle saldırgan ve antisosyaldir. Saldırganlıkları yalnızca kurbanlarına değil, aynı zamanda öğretmenlerine ve ailelerine de yöneliktir. Saldırganlıklarının farkında değildirler, olumsuz davranışlarını normal karşılırlar. Kurbanlarıyla empati kurmazlar, kurbanlarının yaşadıklarının sorumluluğunu almazlar, aksine bundan zevk alırlar ve kurbanlarının bunu hak ettiğine inanırlar. Genel olarak güçlü ve dayanıklıdır, iyi spor ve oyun becerilerine sahiptir. Özgüvenleri yüksektir, kendilerini akıllı görürler ve iyi sosyal becerilere sahiptirler. Arkadaşları arasında popülerdirler, genellikle bir arkadaş grubuna liderlik ederler ve bu grup onlar gibi olmaya çalışan insanları içerir. Mağdurlar, akranlarına göre daha endişeli, daha az özgüvenli, daha çekingen ve sessiz olma eğilimindedir. Okul başarıları zorbalar kadar düşük değildir. Okulla bağları güçlü değildir. Spordan ve oyundan anlamadıklarını düşünürler. Oyun aktivitelerinde belli bir başarı elde edemezler. Sosyal çevreleri geniş değildir, arkadaşları arasında popüler değildirler, zor arkadaş olurlar. Genellikle dışlanıp, yalnız kalırlar. Kurbanlar zorbaya karşı kendilerini genellikle savunamayıp, zorbalıktan sakınmak için uzak durup kaçınma

hareketi gösterirler. Zorbalar/kurbanlar, kendilerinden daha güçlü olanlar tarafından zorbalığa uğrayan ve psikolojik veya fiziksel olarak zayıf olduğunu düşündükleri kişiler tarafından zorbalığa uğrayan kişilerdir. Kurbanların aileleri genellikle çocuklarının savunmasız olduğunu çatışmalardan uzak kalması gerektiğine inanırlar ve çocuklarının sosyal becerilerinin gelişmesini önlerler. Aile içi şiddet çocuğun saldırganlığı öğrenmesi ve çevresine yansıtması ile zorba olmasına ya da tam tersi içine kapanıp kurban konumunda olmasına sebep olup genel olarak zorbalığın bir parçası olması riskinde artışa sebep olur. Aile ilişkilerine bakıldığında zorba/kurban çocuklar sıklıkla ailede kötü muamele görmüş çocuklardır. Ebeveynleri saldırgan ve düşmanca tavırlı olup, genelde sorunları fiziksel şiddet göstererek çözmeye çalışan kişilerdir. Sıklıkla baba uzak, soğuk ve evde çok durmayan, anne de kızgın olan taraftır. Ebeveyn arası çatışmalar sık görülen ailelerin çocuklarıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Eğitim Kurumları, Öğrenciler, İstenmeyen Tutum ve Davranış Kalıpları

### **General Characteristics of the Attitudes and Behavioral Patterns of Students who Exhibit Undesirable Behaviors in Educational Institutions**

#### **Abstract**

A bully is a person who intimidates a person who is considered to be physically or psychologically weak. The victims are people who are being bullied by hooligans. If a bully /victim is someone who bullies from time to time, then they are people who are on the side of being a victim from time to time. Bullying can happen in different ways. For this reason, there are many different classifications in the literature. Bullies are often aggressive and antisocial. Their aggression is directed not only at their victims, but also at their teachers and their families. They are not aware of their aggression, they accept their negative behavior as normal. They do not empathize with their victims, they do not take responsibility for what their victims are going through, on the contrary, they enjoy it and believe that their victims deserve it. In general, he is strong and durable, has good sports and gaming skills. They have high self-confidence, consider themselves smart and have good social skills. They are popular among their friends, they often lead a group of friends, and this group includes people who are trying to be like them. Dec. Victims tend to be more anxious, less self-confident, more timid and silent than their peers. School achievements are not as low as bullies. The ties with the school are not strong. They think they don't understand sports and games. They cannot achieve a certain success in their gaming activities. Their social circles are not wide, they are not popular among their friends, they make difficult friends. Dec. They are usually excluded and left alone. Victims are usually unable to defend themselves against the bully and show avoidance movements by staying away to avoid bullying. Bullies/victims are people who are bullied by those who are stronger than them and bullied by

those they consider to be psychologically or physically weak. Victims' families often believe that their children are vulnerable, should stay away from conflicts, and prevent their children's social skills from developing. Domestic violence causes a child to become a bully by learning about aggression and reflecting it on his environment, or vice versa, closing himself in and becoming a victim, causing an increase in the risk of being part of bullying in general. When looking at family relationships, bully/victim children are often children who have been mistreated in the family. Their parents are aggressive and hostile, and they are usually people who try to solve problems by physical violence. Often the father is distant, cold and does not stay at home much, and the mother is the angry side. They are the children of families in which Deconflictions between parents are frequent.

**Key Words:** Educational Institutions, Students, Undesirable Attitudes and Behavioral Patterns

## **Giriş**

Çalışmanın giriş kısmında temel kavramları kısaca açıklamakta fayda var:

### *Zorba*

Bu, fiziksel veya psikolojik olarak zayıf olduğu düşünölen bir kişiye gözdağı veren kişidir (kişilerdir).

### *Kurban*

Holiganlar tarafından zorbalığa uğrayan insanlar.

### *Zorba/Kurban*

Zaman zaman zorbalık yapan, zaman zaman kurban olan tarafta olan kişilerdir.

Zorbalık farklı şekillerde gerçekteşebilir. Bu nedenle literatürde birçok farklı sınıflandırma bulunmaktadır.

Olweus (2003) zorbalık; İki kategoriye ayrılır: "doğrudan" ve "dolaylı" zorbalık. doğrudan zorbalık; Bir kişiyi açıkça hedef alan yüz yüze fiziksel ve sözlü saldırıları içerir. Dolaylı zorbalık ise iki tarafın yüz yüze gelmediği sosyal zorbalığı içerir.

Eliot zorbalığı "fiziksel", "sözlü", "sosyal izolasyon/ilişkisel" zorbalık gibi gruplara ayırdı. ilişkilerde sosyal izolasyon/zorbalık; Görmezden gelme, oyuna katılmama, gruptan dışlama gibi davranışları içerir.

Maynard ve Joseph onları 4 sınıfa ayırdı: "fiziksel", "sözlü", "sosyal manipülasyon" ve "kişisel mülke saldırı".

Sosyal manipülasyon, arkadaşlıkları yok etmeyi amaçlayan bir sosyal ortamda yönlendirici eylemlerin performansını içerir.

Pishkin, zorbalığı "fiziksel", "sözlü", "söylenti yayma", "kişisel eşyalara zarar verme", "izolasyon" ve "cinsel" zorbalık olarak kategorize etti.

### **Zorbalığın Kavramsal Çerçevesi**

Akranlar tarafından zorbalık; Bu, kısa veya uzun vadede birçok olumsuz fiziksel veya psikolojik etkiye sahip olabilen bir istismar türüdür. Zorbalıkla ilgili ilk çalışmalar 1970'lerde Norveçli psikolog Dan Olweus tarafından yapılmıştır.

Olweus ilk olarak mob kelimesinden türetilen mobbing terimini zorbalığı tarif etmek için kullanmış ancak zamanla tam olarak anlamını karşılamadığına inanarak zorbalık terimini kullanmaya başlamış ve bu terim Türkçe'ye akran zorbalığı olarak çevrilmiştir

Olweus akran zorbalığını "bir ya da daha fazla kişi tarafından tekrarlayıcı şekilde olumsuz bir davranışa maruz kalmak" şeklinde tanımlanmıştır.

Bir davranışa akran zorbalığı denmesi için şu özelliklerde olması gerekmektedir:

1. Tek sefer değil, tekrarlayan davranışlar olmalı,
2. Taraflar arasında güç dengesizliği var olup, psikolojik ya da fiziksel olarak üstün olan tarafından güçsüze uygulanmalı,

3. Zarar verme amacıyla yapılıp kasıt içermelidir.

### **Zorbaların Tutum ve Davranış Kalıpları**

Zorbalar genellikle saldırgan ve antisosyaldir.

Saldırganlıkları yalnızca kurbanlarına değil, aynı zamanda öğretmenlerine ve ailelerine de yöneliktir.

Saldırganlıklarının farkında değildirler, olumsuz davranışlarını normal karşılarlar.

Kurbanlarıyla empati kurmazlar, kurbanlarının yaşadıklarının sorumluluğunu almazlar, aksine bundan zevk alırlar ve kurbanlarının bunu hak ettiğine inanırlar.

Genel olarak güçlü ve dayanıklıdır, iyi spor ve oyun becerilerine sahiptir.

Özgüvenleri yüksektir, kendilerini akıllı görürler ve iyi sosyal becerilere sahiptirler.

Arkadaşları arasında popülerdirler, genellikle bir arkadaş grubuna liderlik ederler ve bu grup onlar gibi olmaya çalışan insanları içerir.

Okulla iyi bağları yok, genellikle kuralları çiğniyorlar.

Okul başarıları da pek iyi değildir ve başarılı öğrencilere karşı kıskanç bir tavır sergilerler.

Alkol ve sigara içmek gibi olumsuz alışkanlıklar da zorbalar arasında yaygındır.

### **Kurbanların Tutum ve Davranış Kalıpları**

Mağdurlar, akranlarına göre daha endişeli, daha az özgüvenli, daha çekingen ve sessiz olma eğilimindedir.

Okul başarıları zorbalar kadar düşük değildir.

Okulla bağları güçlü değildir.

Spordan ve oyundan anlamadıklarını düşünürler.

Oyun aktivitelerinde belli bir başarı elde edemezler.

Sosyal çevreleri geniş değildir, arkadaşları arasında popüler değildirler, zor arkadaş olurlar.

Genellikle dışlanıp, yalnız kalırlar.

Kurbanlar zorbaya karşı kendilerini genellikle savunamayıp, zorbalıktan sakınmak için uzak durup kaçınma hareketi gösterirler.

Korktuğu için ya da kendilerini koruyamayacaklarını düşündükleri için ebeveynlerine ya da öğretmenlerine yaşadıkları zorbalıktan hemen bahsetmeyebilirler.

### **Zorba/Kurbanların Tutum ve Davranış Kalıpları**

Zorbalar/kurbanlar, kendilerinden daha güçlü olanlar tarafından zorbalığa uğrayan ve psikolojik veya fiziksel olarak zayıf olduğunu düşündükleri kişiler tarafından zorbalığa uğrayan kişilerdir.

Zorbalıkla sarsılan özgüvenlerini artırmak için bunu yaptıklarına inanılıyor.

Zorbalar/kurbanlar, akranları arasında en az popüler olan, uyum sorunları yaşayan, zorbalık yapan bir gruba katılmaya çalışan, fazla arkadaşı olmayan ve hatta arkadaşlarını sevmeyen kişiler olma eğilimindedir.

Manipüle edilmeleri çok kolaydır ve manipülatif bir yönleri de vardır.

### **Aile Özellikleri**

Sosyalleşmenin ilk adımları ailede öğrenilir. Kişilik yapısı, kişinin tutum ve davranışları aileyle şekillenir. Bu sebeple aile çocuğun akran zorbalığına katılmasında çok önemli bir faktör olarak görülür.

John Bowlby'nin bağlanma teorisine göre bebeklik döneminde birincil bakıcıyla başlayan bağ kurma motivasyonu, ilerleyen dönemlerde ebeveyn ve arkadaşlarıyla yakın ilişkiler kurarken devam eder.

Teori, ebeveyn ile kurulan bağın güvenliğinin, çocuğun ilerleyen hayatı boyunca kalıp olarak alacağı ilişki örneğini oluşturduğunu varsayar. Sosyal öğrenme teorisine göre ise, kişi sosyal davranışlarını sosyal ortamlarda kişilerarası iletişimi gözlemleyerek öğrenir ve uygular.

Çocuğun ilk sosyal alanı olan aile de öğrenmek ve uygulamak için en önemli alanıdır. Yani Bandura'nın bu teorisine göre ebeveynlik tarzı çocuğun ilişkilerini etkiler. Bu bağlamda otoriter ve cezalandırıcı bir ebeveynin çocuğuna uyguladığı fiziksel bir ceza, çocuğun saldırgan tavrının gelişip okulda zorbalık yapmasında yordayıcıdır.

Psikoanalizin kurucusu Freud'un psikanalitik kuramı, insan kişilik gelişiminin basamaklardan oluştuğunu ve her basamağın sorunsuz tamamlanmasıyla bir üst aşamaya geçilerek kişiliğin geliştiğini önesürer.

İlk çocukluk yılları bu açıdan önemlidir ve erken çocukluk döneminde çocuğun karşılıklı olmayan ihtiyaçları zorba veya kurban olmasına sebep olabilir.

Örneğin anne ile çocuğun sevgi bağının yeterli olmaması, güven problemi, bağlanma sorunları ve sonuçta akran zorbalığına katılmasına neden olur.

Ayrıca anne ile çocuğun bağının gelişmemiş olması çocuğun güvensiz, kolay kuşku duyan, çevresine düşmanca yaklaşan bir çocuk olmasına sebep olur.

Tüm bunların bağlamında; otoriter ebeveynlere özellikle otoriter babalara sahip olan, anneleri daha toleranslı, anlayışlı iken babaları daha çok ceza veren konumunda olan çocuklar zorba olabilmektedirler.

Yine ebeveynin çocuğa ilgisiz ve soğuk olması, sevgi göstermemesi, çocuğunu desteklememesi, çocuğun kendini reddedilmiş gibi hissetmesi; çocuğun antisosyal, öfkeli, saldırgan ve tabi zorba olmasında etkindir.

Aşırı kontrolcü, aşırı koruyucu, çok eleştiren ebeveynlerin çocukları bağımsız davranmayı öğrenmedikleri, pasif olmaya alıştıkları için zorbalığa maruz kalma riskleri arttıdır.

Kurbanların aileleri genellikle çocuklarının savunmasız olduğunu çatışmalardan uzak kalması gerektiğine inanırlar ve çocuklarının sosyal becerilerinin gelişmesini önlerler.

Aile içi şiddet çocuğun saldırganlığı öğrenmesi ve çevresine yansıtması ile zorba olmasına ya da tam tersi içine kapanıp kurban konumunda olmasına sebep olup genel olarak zorbalığın bir parçası olması riskinde artışa sebep olur.

Aile ilişkilerine bakıldığında zorba/kurban çocuklar sıklıkla ailede kötü muamele görmüş çocuklardır. Ebeveynleri saldırgan ve düşmanca tavırlı olup, genelde sorunları fiziksel şiddet göstererek çözmeye çalışan kişilerdir.

Sıklıkla baba uzak, soğuk ve evde çok durmayan, anne de kızgın olan taraftır. Ebeveyn arası çatışmalar sık görülen ailelerin çocuklarıdır.

## **Sonuç**

Sonuç olarak erkek gençlerin lisede zorbalık yapma olasılıklarının daha yüksek olması beklenebilir.

Zorbalık konusunda erkek ve kızlarda gözlenen değişimler, medyada sunulan rol modellerin saldırgan davranışlarının ergenler arasında saldırgan davranışı yayabilmesi ve bu saldırgan rol modellerin ağırlıklı olarak erkek karakterler olması ile açıklanabilir.

Erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla zorbalık davranışını gösterdiği sonucunun çıkmasının, kızların erkeklere göre zorbalık yaparken daha örtük yolları kullanmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Kız ergenlerin zorbalıkla başa çıkmak için daha çok birilerinden yardım isteme şeklinde sosyal destek davranışlarında buldukları, erkekler ergenlerin ise zorbalıkla başa çıkmak için daha çok karşı koyma şeklinde şiddete şiddetle cevap verme yolunu seçtikleri ifade edilmiştir.

Bu bilgilerden yola çıkarak erkek çocukların kız çocuklardan daha fazla zorbalık yapması durumu açıklanabilir.

Zorbalığı önlemek için öğretmen, öğrenci ve velileri içeren bütüncül ve uzun vadeli programlar geliştirilebilir.



Zorbalıkla mücadele çalışmalarının tüm okul çalışanlarından oluşan bir ekip tarafından yürütülmesi önerilebilir ve okullarda yaşanan zorbalık olaylarına karşı herkesin net bir tavır alması önerilebilir.

Empati, problem çözme, etkili iletişim gibi sosyal becerilerin öğretilmesi, zorbalığın önlenmesi ve zorbalıkla başa çıkma stratejilerinin öğrenilmesi için oluşturulacak programlara dahil edilebilir ve öğrenmede yaratıcı drama, rol oynama, tartışma gibi teknikler kullanılabilir.

Okullarda geleneksel cezalandırma yöntemleri yerine öğrencilerin davranış ve tutumlarını değiştirmeye yönelik modern yaklaşımlar kullanılabilir. Her okul, öğrencilere sunduğu hizmetleri ve okul politikalarını açıkça belirten kitapçıklar oluşturabilir.

Öğrenciler zorbalığa maruz kaldıklarının ya da zorbalığa maruz kalma sürecinde maruz kaldıklarının farkına varmazlar. Öğrencileri bu konuda bilinçlendirmek için bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

Zorbalığa uğrayan öğrencilere sosyal destek sağlanabilir.

Okullardaki zorbalık olaylarını belirlemek için periyodik değerlendirmeler kullanılabilir.

Çocuklarıyla konuşarak cep telefonlarını ve interneti kiminle, nerelerde, ne yaptıklarını, ne amaçla kullandıklarını öğrenebilirler.

Çocuklarına; empati kurma, kendini ifade etme, hayır deme, sınır koyma gibi beceriler kazandırma konularındaki eğitimlere dahil olunabilir.

## **Kaynakça**

AKÇAN PARLAZ E, KARADEMİRCİ E, ÖNGEL K, TEKGÜL N (2012). Adolescence period: physical growth, psychological and social development process. *Turkish Family Physician*, 3: 10-16.

ÇOKLUK Ö (2000). Örgütlerde tükenmişlik. C. Elma ve D. Demir (Ed.), *Yönetimde çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.

DAKE JA, PRICE JH, TELLJOHANN S, FUNK JB (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health*, 73: 173-181.

DAVIS HA (2006). Exploring the contexts of relationship quality between middle school students and teachers. *The Elementary School Journal*, 106: 193-223.

DEBARBIEUX E (2009). Okulda Şiddet, Küresel Bir Tehdit. (Çev.: İsmail Yerguz), İstanbul: İletişim Yayınları.

FARRINGTON DP (2005). Childhood origins of antisocial behavior. *Clinical Psychology Psychotherapy*, 12: 177-190. Erişim Adresi: [<https://onlinelibrary.wiley.com>]

FEKKES M, PIJERS FI, VERLOOVE VANHORICK SP (2004). Bullying: Who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior, *Health Education Research*, 20: 81-91.

FELIX ED, SHARKEY JD, GREEN, JG, FURLONG, MJ, TANIGAWA D (2011). Getting precise and pragmatic about the assessment of bullying: The development of the California Bullying Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 37: 234-247.

FIELDER RO (2006). The perceived parent child relationship and the effect on the child's pattern of negative peer interactions. Unpublished Doctoral d-Dissertation, Capella University, USA.

GÜNDAY S (2006). Beş ayda on dört öğrenci öldürüldü. Hürriyet. Erişim Adresi: [<http://www.hurriyet.com.tr/>] Erişim Tarihi: 9/10/2018.

HOUNDOUMADI A, PATERAKI L (2001). Bullying and bullies in Greek elementary schools: pupils attitudes and teachers, parents, awareness. *Educational Review*, 53: 19- 26. doi: <https://doi.org/10.1080/00131910120033619>

IDSOE T, SOLLI E, COSMOVICI EM (2008). Social psychological processes in family and school: More evidence on their relative etiological significance for bullying behavior. *Aggress Behav*, 34: 460-474.

KARTAL H, BİLGİN A (2008). Öğrenci, veli ve öğretmen gözüyle ilköğretim okullarında yaşanan zorbalık. *İlköğretim Online*, 7: 485–495.

LEE H (2005). Behavioral strategies for dealing with flaming in an online form. *The Sociological Quarterly*, 45: 385-403.

LINDZEY G, THOMPSON F, SPRING BJ (1988). Psychology, 3 rd Ed., New York: Worth Publ. Inc. Çeviri: ÇOK F.

LODGE J, FRYDENBERG E (2007). Understanding engagement in the middle years of school: Relationships with coping and wellbeing. Paper presented at the 42nd Australian Psychological Society annual conference, Brisbane, Australia.

MACKLEM GL (2003). Bullying and Teasing: Social Power in Children's Groups. New York, NY: Plenum Publishers.

POYRAZ C (2016). Fiziksel Gelişim. Bölüm 3. Ed. Ergin H, Köseoğlu SA Gelişim Psikolojisi. Nobel, Ankara.

RANE TR, MCBRIDE BA (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. *Journal of Family Issues*, 21: 347- 366.

SALMONA S, TURNERAB S, TAILLIEUC T, FORTIER J, AFIFI TO (2018). Bullying victimization experiences among middle and high school adolescents: Traditional bullying, discriminatory harassment, and cybervictimization. [Journal of Adolescence](#), 63: 29-40.

SANDBERG JF, YEUNG WJ, DAVIS KEAN PE, HOFFERTH SL (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 53: 136-154.

SULLIVAN M, [HORNIG NC](#), [PORSTMANN T](#), [UHLMANN F](#) (2004). Studies on substrate recognition by the budding yeast separase. *The Journal of Biological Chemistry*, 279: 1191-1196.

SÜTÇÜ Z (2015). Okul Terk Riski Ölçeğinin Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ŞAHİN F, BEYAZOVA U (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Milli Eğitim Online*. 151.

TIPPETT N, WOLKE D (2015). Aggression between siblings: Associations with the home environment and peer bullying. *Aggressive Behavior*, 41: 14-24.

TOTAN T, KABAĞÇI ÖF (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sosyal duygusal öğrenme becerilerinin zorbalığı yordama gücü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 575-600.

TUĞRUL B, ÇELİK (2002). Normal çocuklarla çalışan anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2:(12).

TURAL HESAPÇIOĞLU S, YEŞİLOVA MERALER H, ERCAN F (2018). Bullying in schools and its relation with depressive symptoms, self esteem and suicidal ideation in adolescents. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19: 210-216.

YANG SA, KIM DH (2017). Factors associated with bystander behavior of Korean youth in school bullying situations. A cross-sectional study. *Medicine*, 96: 1-7.

YAVUZER H (1998). Çocuk ve Suç. (9.Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER H (2001). Yaygın Anne Baba Tutumları, Anababa Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.